

UNDERHÅLLS- OCH ÅTGÄRDSPROGRAM

STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM 2011 – DNR 2011:066

Åsavallen, Edsbro hembygdsförening

Åsavallen, Edsbro hembygdsförening
Edsbro socken
Norrtälje kommun
Uppland
2011

Hedvig Bellberg

SAMMANFATTNING

Hembygdsgårdarna är betydelsefulla förmedlare av lokala byggnadstraditioner. Oavsett ålder, om gårdarna utgörs av en samling byggnader från socknens alla hörn eller står på ursprunglig plats, har de i många fall behållit en ålderdomlig och ursprunglig prägel. I egenskap av tillgänglig plats för allmänheten utgör dessutom hembygdsgårdarna för många en viktig mötesplats och inspirationskälla med tydlig närvaro av historien.

Detta underhålls- och åtgärdsprogram är en ambition att bidra till skapandet av en varaktig grund för Stockholms läns hembygdsgårdars bevarande och fortlevnad. Genom att producera ett effektivt verktyg för underhållet av landskapets hembygdsgårdar, är avsikten att underlätta för framtida insatser och samarbeten. Förhoppningen är också att ökad uppmärksamhet skall leda till ett ökat intresse bland såväl allmänheten som berörda organisationer och myndigheter.

Föreliggande underhålls- och åtgärdsprogram har tagits fram i samarbete mellan Länsmuseet Gävleborg och Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund genom finansiering av Landstingets TRU-nämnd (Tillväxt och regional Utveckling). Projektledare inom Stockholms län är Stockholms läns museum och samarbetspartners är Stockholms läns hembygdsförbund och Stockholms läns hembygdsföreningar. Projektet drivs genom finansiering av kulturmiljövårdsbidrag förmedlat av Länsstyrelsen i Stockholms län.

Ansvarig för utformningen av underhålls- och åtgärdsprogrammet är Ulrika Olsson, antikvarie och projektledare vid Länsmuseet Gävleborg och modifieringar för anpassning till Stockholms län har utförts av Lisa Sundström och Hedvig Bellberg, antikvarier vid Stockholms läns museum.

Fältarbetet och slutförandet av programmet samt fotografering har utförts av bebyggelseantikvarien Hedvig Bellberg, Stockholms läns museum. Projektet är påbörjat under 2011 då 10 av Stockholms läns hembygdsgårdar utrustas med var sitt program, med förhoppningen att byggnaderna skall få fortsätta att inspirera och berätta sin historia under en lång tid framöver.

Lisa Sundström & Hedvig Bellberg

Stockholm 2011-09-09

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING

Del 1

1.1	INLEDNING	3
1.1.1	Syfte	3
1.1.2	Omfattning och avgränsningar	3
1.1.3	Revidering och utökning	4
1.1.4	Gällande lagstiftning	5
1.1.5	Fastighetsuppgifter och försäkringar	6
1.1.6	Hembygdsföreningens målsättning och hembygdsgårdens användning	6
1.2	KÄLLOR	7
1.3	HEMBYGDSFÖRENINGENS HISTORIK	7
1.4	KULTURHISTORISK BETYDELSE	9

Del 2

2.1	BYGGNADSinVENTERING	10
2.1.1	Begrepp och definitioner	10
2.1.2	Situationsplan	10
2.2	BYGGNADSBESKRIVNING	15
2.2.1	Begrepp och definitioner	15
2.2.2	Byggnad 1 Björksättagården	15
2.2.3	Byggnad 2 Matboden	16
2.2.4	Byggnad 3 Fähuset med foderrum	16
2.2.5	Byggnad 4 Loftboden Antiken	16
2.2.6	Byggnad 5 Godsmagasinet	17
2.2.7	Byggnad 6 Kontainern	17
2.2.8	Byggnad 7 Utedasset	17
2.2.9	Byggnad 8 Skogsladan	18
2.2.10	Byggnad 9 Kiosken	18
2.2.11	Byggnad 10 Spinnrocksvärvarverkstaden	18
2.2.12	Byggnad 11 Prästgårdsboden	19
2.2.13	Byggnad 12 Rusthållarboden	19
2.2.14	Byggnad 13 Loftboden	19

Del 3

3.1	SKADEINVENTERING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG	20
3.1.1	Begrepp och definitioner	20
3.1.2	Byggnad 1 Björksättagården	21
3.1.3	Byggnad 2 Matboden	21
3.1.4	Byggnad 3 Fähuset med foderrum	22
3.1.5	Byggnad 4 Loftboden Antiken	23
3.1.6	Byggnad 5 Godsmagasinet	23
3.1.7	Byggnad 6 Kontainern	24
3.1.8	Byggnad 7 Utedasset	24
3.1.9	Byggnad 8 Skogsladan	24
3.1.10	Byggnad 9 Kiosken	25
3.1.11	Byggnad 10 Spinnrocksvärvarverkstaden	25
3.1.12	Byggnad 11 Prästgårdsboden	26
3.1.13	Byggnad 12 Rusthållarboden	26
3.1.14	Byggnad 13 Loftboden	27
3.2	GENOMFÖRANDE	28
3.2.1	Checklista	28
3.2.2	Åtgärdslista	28
3.2.3	Check- och åtgärdslistornas tillämpning	29
3.3	UTFÖRANDE AV ÅTGÄRD	30
3.3.1	Rådgivning	30
3.3.2	Projektering	30
3.3.3	Finansiering	30

1.1 INLEDNING

1.1.1 Syfte

Huvudsyftet med detta underhålls- och åtgärdsprogram är att hembygdsföreningen skall få ett användbart och effektivt verktyg för bevarandet av sina byggnader. Med programmet blir det lätt att överblicka, planera och kostnadsberäkna kommande vård och underhåll och genom dokumentationen av utförda arbeten skapas ett värdefullt referensmaterial för framtiden.

Underhålls- och åtgärdsprogrammet skall användas för årlig kontroll enligt medföljande checklista för att kartlägga eventuella skador och underhållsbehov. När åtgärd av en skada eller normalt underhåll bedömts krävas noteras detta i programmets åtgärdslista. På detta sätt sammanställs byggnadernas behov lättöverskådligt och planeringen av arbetet kan göras. Syftet med programmet är således också att skapa utrymme för genomtänkta åtgärder med lämpliga material och metoder, i samarbete med kunniga hantverkare och antikvariska myndigheter.

Ett tredje syfte är att uppmärksamma hembygdsgårdarna och bidra till att skapa en varaktig grund för deras fortlevnad.

Tillämpningen av underhålls- och åtgärdsprogrammet kan bildligt talat jämföras med en trestegsraket. I ett första steg framställs ett program för den specifika hembygdsgården av Stockholms läns museum. I detta ingår en skadeinventering med tillhörande åtgärdsförslag. I nästa steg används programmet för kontinuerliga kontroller av hembygdsgårdens byggnader, vilka ligger till grund för planeringen av framtida åtgärder. Detta arbete utförs av hembygdsföreningen. Det tredje och sista steget är utförandet av åtgärderna. Detta görs av anlitade hantverkare eller av hembygdsföreningen själv.

Skadeinventeringen som utförs av läns museet, är en engångsinsats med avsikt att fungera som utgångspunkt för föreningens fortsatta arbete på egen hand. Programmet skall även fungera som referensmaterial vid myndighetskontakter samt upplysa om gällande lagstiftning med mera. Det är väsentligt att programmet behåller sin ursprungliga struktur för att förbli begränsat och lättanvänt. Av den anledningen skall inte dokument infogas som inte är av betydelse för programmet.

Ett exemplar av underhålls- och åtgärdsprogrammet skall finnas hos Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholms län. Detta för att öka medvetenheten om hembygdsgårdarnas behov samt underlätta kommunikationen och tillhandahålla ett väl genomarbetat underlag för beslut.

1.1.2 Omfattning och avgränsningar

Underhålls- och åtgärdsprogrammet är avsett att tillämpas på hembygdsgårdens byggnader och deras fasta inredning. Lösa inventarier och tillhörande mark berörs därför inte av programmet. Samtliga byggnader som tillhör hembygdsföreningen vid besiktningstillfället ingår liksom tillkomna byggnader vid framtida revideringar.

Programmet inriktar sig på skador och behov av teknisk art och utelämnar därför närmare studier av kultur- och stilhistorik. Programmet är också direkt kopplat till en specifik

hembygdsgård och ställs inte i relation till andra hembygdsgårdar. Närmare analyser av byggnadernas ålder, historia och tidigare utseende utelämnas likaså.

Besiktningen av byggnaderna görs okulärt, vilket gör att dolda konstruktioner såsom panelklätt timmer, inbyggda takkonstruktioner och dolda installationer inte redovisas. Detta kräver omfattande undersökningar och görs i samband med eventuella åtgärder. Reservation för framtida skador måste således lämnas, liksom framtida naturligt slitage som inte redovisas. Med hjälp av *Checklistan* skall dock föreningen själv kunna upptäcka skador och behov innan akuta åtgärder blir nödvändiga. Återkommande revideringar av programmet krävs likaså för att programmet skall förbli aktuellt. Plan för revidering presenteras under kapitel 1.1.3.

Underhålls- och åtgärdsprogrammet skall inte fungera som underlag för projektering av planerade arbeten. Avsikten är att programmet skall användas för att upptäcka skador och behov vilka därefter projekteras och åtgärdas. Åtgärdsförslagen i skadeinventeringen skall tolkas som direktiv vilka kräver ytterligare undersökningar när arbetet väl skall utföras. Dessa avgränsningar måste finnas då programmet skall förbli aktuellt över en längre tid. Skador och behov förändras med tiden och kan därför kräva olika åtgärder beroende på när arbetet utförs. Av den anledningen måste alla arbeten föregås av en projektering med en undersökning av den aktuella skadan och förslag på vidare åtgärder.

1.1.3 Revidering och utökning

För att hålla underhålls- och åtgärdsprogrammet aktuellt under lång tid måste återkommande revideringar göras. Revidering av enskilda delar av programmet skall göras då betydande förändringar skett. Exempel på sådana förändringar kan vara tillkomsten av ytterligare en byggnad, avförandet av en befintlig byggnad genom brand eller försäljning, ombyggnad, nya funktioner i byggnaderna, förändringar i gällande lagtexter, förändringar i hembygdsgårdens användning och målsättning med mera.

Om inga betydande förändringar sker skall underhålls- och åtgärdsprogrammet revideras av en antikvarie eller någon med antikvarisk kompetens vart 10:e år. Revideringen omfattar då i huvudsak programmets del 3 med dess skadeinventering och tillhörande åtgärdsförslag. Övriga delar av programmet skall studeras och uppdateras i de avseenden som kräver det. Avsikten är dock inte att programmet skall arbetas om, utan fortsätta att fungera i sin grundutformning med nödvändiga förändringar. Ifyllda check- och åtgärdslistor skall behållas som referensmaterial vid framtida arbetsinsatser.

Om en utökning av programmet blir aktuell skall de nytillkomna delarna följa programmets grundstruktur. I samband med detta bör Stockholms läns museum eller annan antikvarisk expertis kontaktas för att hjälpa till med byggnadsinventeringen och byggnadsbeskrivningen, samt eventuell skadeinventering med tillhörande åtgärdsförslag.

När en revidering är genomförd skall följande tabell fyllas i med *Datum*, *Revideringen eller utökningens omfattning* samt signeras av *Ansvarig*. Kopior av de sidor revideringen omfattar skall sedan skickas till Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsgårdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholms län.

Datum	Revidering eller utökning omfattar	Ansvarig

1.1.4 Gällande lagstiftning

En mängd lagar och förordningar reglerar Sveriges bebyggelse och dess omkringliggande marker. I lagarna ryms även bestämmelser för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer eller områden. Lagar och förordningar som är av vikt att känna till för hembygdsföreningarnas verksamhet följer nedan.

Plan- och bygglagen

All befintlig bebyggelse i Sverige berörs av *Plan- och bygglagen*, PBL, som regleras av kommunernas byggnadsnämnder. För en rad byggåtgärder krävs särskilt tillstånd, bygglov, som omfattar lokalisering, yttre utformning och användning. Tekniska egenskaper som inte kräver bygglov behandlas i samband med en bygganmälan. Det är viktigt att undersöka om bygglov eller bygganmälan behöver göras, varför kommunen bör kontaktas vid åtgärder på eller förändringar av en byggnad.

I PBL's 8 kap. *Krav på byggnader m.m.* finns flera paragrafer som bland annat behandlar äldre kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Normalt berörs hembygdsgårdarna alltid av 13§ såsom kulturhistoriskt särskilt värdefulla, men givetvis även av de övriga.

13§ En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

14§ Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4§ i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

17§ Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att hänsyn tas till byggnadens karaktärsdrag och tar tillvara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Lag om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.

I andra kapitlet i *Lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.*, BVL, behandlas nio tekniska egenskapskrav. Dessa gäller byggnader som ska uppföras eller befintlig bebyggelse som ska ändras. Bland kraven ryms bl.a. *bärförmåga, stadga och beständighet och lämplighet för avsett ändamål*. Som andra punkt finns *säkerhet i händelse av brand*. Punkten rymmer allt från utrymningssäkerhet och skydd mot brands uppkomst till skydd mot brandspridning mellan byggnader och räddningspersonalens säkerhet. De tekniska

egenskapskraven skall iakttas med beaktande av de varsamhetskrav som finns i 8 kap. PBL. Detta innebär att för äldre kulturhistorisk värdefull bebyggelse ska kraven uppfyllas men det kan ske med hänsyn till kraven på varsamhet.

Kulturminneslagen

I *Kulturminneslagen*, KML, finns bestämmelser om ortnamn, fornminnen, byggnadsminnen, kyrkor samt om utförelse och återlämnandet av kulturföremål. Det är länsstyrelsen som har tillsyn över kulturminnesvården i länet medan Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet.

I 3 kap. behandlas byggnadsminnen:

1§ En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

I samband med byggnadsminnesförklaringen upprättar länsstyrelsen skyddsbestämmelser för att ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

1.1.5 Fastighetsuppgifter och försäkringar

Fastigheten har beteckningen Åsby 6:12 och ligger i Edsbro socken i Norrtälje kommun. Fastighetens byggnader är försäkrade genom hembygdsgörelingen. Alla byggnader på fastigheten omfattas av görelingen. Dessutom finns en Anticimex-försäkring för husbock och hästmyra.

1.1.6 Hembygdsgörelingens målsättning och hembygdsgårdens användning

Användning:

Fastighetens byggnader används för museiverksamhet, samt för publika verksamheter som t.ex. teater, logdans, midsommarfirande, julmarknad, allsång, samt, under den varma årstiden för styrelsemöten. Edsbrodagarna som f.n. är under en helg i slutet av juli varje sommar.

Målsättning: Enligt Edsbro hembygdsgörelingens stadgar.

Målet är

- Att befrämja kunskapen om och känslan för hembygden och dess ur historisk och kulturell synpunkt värdefulla traditioner.
- Att aktivt medverka till vård och bevarande av dess natur och kultur.
- Att dokumentera intressanta föremål, handlingar och skeenden med anknytning till bygden i nutid och i gången tid.
- Att samarbeta med kommunala organ och kulturorganisationer inom verksamhetsområdet samt stimulera till initiativ som gynnar bygden och dess utveckling.
- Att organisera studiecirklar, utflykter och annat som kan öka kunskapen om bygden, dess natur och historia.

Föreningen ska vara partipolitiskt och religiöst obunden.

1.2 KÄLLOR

- Uppgifter om hembygdsföreningens fastigheter, försäkringar samt föreningens användning av och målsättning med hembygdsgården samt historik är sammanställda av hembygdsföreningen genom Torbjörn Oliw (kapitel 1.1.5, 1.1.6, 1.3).
- Situationsplan har ritats upp av Hedvig Bellberg (kapitel 2.1.2).
- Samtliga bilder är tagna av Hedvig Bellberg, Stockholms läns museum under 2011 och finns registrerade i museets arkiv (kapitel 2.1.2 samt försättsblad).

1.3 HEMBYGDSFÖRENINGENS HISTORIK

Följande text är citerad från Edsbro hembygdsförenings skrift Tillbakablick nr 10 år 2007. Texten är författad av Johnny Carlsson.

Hembygdsgården, Åsavallen
Av Johnny Carlsson

Edsbro hembygds- och föreläsningsförening bildades på våren 1934. På hösten, år 1936 var några av hembygdsföreningens styrelsemedlemmar, tillsammans med intendent Nils Ålénus, Uppsala, ute i Edsbrobygden för att titta på äldre byggnader, lämpliga för en gammelgård. Vid årsmötet 14 februari, 1937 beslutade föreningen att för kronor 300, inköpa den så kallade Uppsalabacken, av Holmens Bruks och Fastighets AB. Ett historiskt markområde avsett för en hembygdsgård, senare kallad Åsavallen. Tomten låg på en central plats och var märklig därför att den innehöll väl bevarade fornåkrar. Platsen hade tidigare varit en mönstringsplats för rekryter till I 8 Uppsala, därav namnet. Köpet var klart i maj 1938 och samtidigt hade mark för uppfartsväg från stora landsvägen inköpts och vägförrättning begärts hos länsstyrelsen.

Följande byggnader har flyttats och återuppförts på Åsavallen.

Loftbod från Valla

Loftboden är en gåva från Gustaf Nilsson i Valla. Den har stått på en mindre gård kallad Kilen, intill f.d. båtsmansstugan, Vagnsberg och den tillhörde Fredrik Andersson. Loftboden uppfördes på Åsavallen, troligen under år 1939.

Prästgårdsboden

Den andra byggnaden som flyttades till Åsavallen var **prästgårdsboden**, som förvärvades för 10 kronor och återuppfördes år 1944 – 1945, efter det att Edsbro prästgård hade brunnit två år tidigare. Den gamla boden hade byggts år 1833, samtidigt med den nedbrunna prästgården.

Rusthållarbod

Av änkefru Hilma Landén fick föreningen som gåva en **rusthållarbod**, där dragonens utrustning hade förvarats. Redan år 1939 hade maken August medgivit förflyttning av boden. År 1945 återuppfördes byggnaden på Åsavallen.

Spinnrocksvarvarverkstad

Spinnrocksvarvarverkstaden flyttades till Åsavallen under åren 1944 – 1945 från Lågrudan, Bro. Föreningen fick överta verkstaden som gåva av Johan Westbergs dotterson Enar Karlsson, då boende i WÄ, Skåne.

Björksättragården

Björksättragården, ett 1600-talstorp som flyttades och uppfördes på Åsavallen under 1949 – 1950. Förutom bostadshuset, en parstuga, ingår följande byggnader i Björksättragården: Matbod och snickarbod under samma tak. Fähus med foderrum och lider. Byggnaderna är en gåva från Holmens Bruk.

Kioskerna

De tidigare uppförda **Kioskerna** flyttades från den norra sidan av planen till nuvarande plats under år 1951. Året därpå beslutades att bygga ett golv och tak mellan kioskerna, där skridskoåkarna kunde lägga sina kläder. Vintern 1958 – 1959 iordningställdes en skridskobana på planen framför. År 2003 sammanfördes hela anläggningen till en enda byggnad med tre kioskutrymmen.

Loftboden Antiken

Loftboden eller den så kallade "**Antiken**", flyttades från Hållvik till Åsavallen under 1953. Holmens Bruk skänkte boden, som innehöll matbod, magasin och lider, under år 1952. Loftboden hade ursprungligen uppförts vid Rekinde Norrgård, där den omnämnes som visthusbod under 1831. Huset flyttades förmodligen i början av 1900-talet till Hållvik och placerades intill skogvaktarebostaden.

Skogslada från Valla

Från Valla bys utmarker flyttades år 1982 en gammal **Skogslada**, till Åsavallen, skänkt redan år 1978 av lantbrukaren Yngve Andersson i Valla. De som rev ladan var ordf. Holger Johansson, Helge Johnsson, Harry Johansson och Gunnar Åman. Skogsladan återuppfördes för att inrymma skänkta jordbruksredskap, men måste förminska något. Transporten ombesörjdes av Harry Johansson, Bro och John-Erik Eriksson, Vagn.

f.d. Godsmagasinet

Samma år, 1982, iordningställdes grunden för **Godsmagasinet** som skulle flyttas från Edsbro gamla järnvägstation. Tågtrafiken mellan Rimbo och Hallstavik hade upphört och föreningen fick byggnaden som gåva av Norrtälje kommun. Godsmagasinet plockades ner och flyttades till Åsavallen. Under senare tid tillkom skolmuseet med inredning från Sättraby skola, skänkt av Sigvard Larsson, samt postmuseet med inredning från Edsbro gamla poststation, skänkt av Karl Jansson och Post-Kalle.

Brandbilsgaraget

År 1997 färdigställdes **Brandbilsgaraget**. De som byggde var Stig Lindblad, Torsten Karlsson och Hans Wik. Garaget byggdes i form av ett störlider i anslutning till den gamla skogsladan. I garaget förvaras Edsbro's sista brandbil med all den utrustning som tillhörde Edsbro brandmän. Brandkåren i Norrtälje är fortfarande ägare till bilen och svarar för underhåll, som lagning av rostskador, underreksbehandling, besiktning m.m.

Utedass

Gåva av Anders Jansson, Lunds by. Det gamla **torrdasset**, avträdet, hemlighuset, tryckeriet m.m. Kärt barn har många namn.

Förråd

*Ett **förråd** för hembygdsgården Åsavallens skötsel. Uppfördes under Assar Perssons ledning år 2007.*

1.4 KULTURHISTORISK BETYDELSE

Hembygdsrörelsen har en viktig historia i det moderna svenska samhället. Som en motvikt till det växande industrisamhället började intresset för den traditionella allmogekulturen att växa sig stark under slutet av 1800-talet. Friluftsmuseer skapades med Skansen i spetsen och på landsbygden startades de hembygdsföreningar som i förlängningen skulle bilda Samfundet för hembygdsvård 1916. Den stora uppgiften då var att rädda allmogens byggnader och föremål vilket resulterat i stora samlingar med omfattande kulturvärden runt om i landet. Det medvetna insamlandet från hemsocknen har medfört att det idag finns byggnader, föremål och arkiv hos hembygdsföreningarna med mycket stora värden för den lokala historien. I ett nationellt perspektiv utgör de också en viktig grund för jämförelser, kartläggning och forskning. Med sin goda tillgänglighet utgör de populära platser för midsommarfirande, skolbesök, marknader och andra arrangemang, och som förmedlare av lokala byggnadstraditioner en kunskaps- och inspirationskälla för allmänheten.

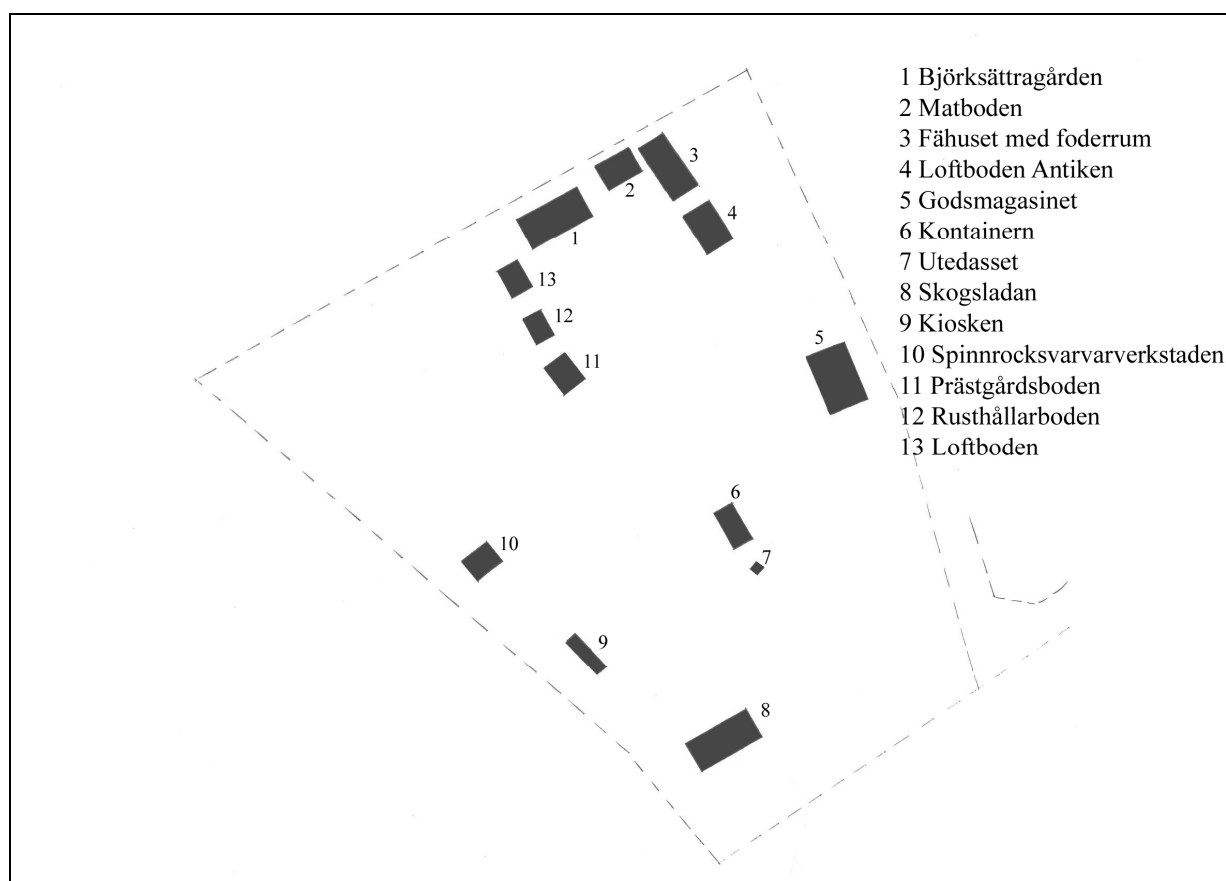
Åsavallen ligger inklämd mellan två industriområden, likt en gömd rekreationsplats. Husen är flyttade till platsen och representerar olika byggnadstyper från trakten i Norrtälje. Det äldre byggnadsbeståndet utgörs till stor del av välbevarade liggtimmerbyggnader från 1600-1800-talet, representativa för hembygden.

2.1 BYGGNAD SINVENTERING

2.1.1 Begrepp och definitioner

Byggnadsinventeringen redovisar översiktligt vilka byggnader som finns inom hembygdsgården. Situationsplanen visar byggnadernas placering och orientering enligt väderstrecken med norr uppåt i bild. Benämningen av byggnaderna är desamma som allmänt brukas inom hembygdsföreningen. Byggnader ägda av föreningen men placerade utanför hembygdsgården redovisas i text och bild och om möjligt även i situationsplanen.

2.1.2 Situationsplan

Nr	Byggnad - funktion förr och nu	Foto
1	BJÖRKSÄTTRAGÅRDEN Delar av denna parstuga är från 1651. Gården består av de tre byggnaderna Björksättragården, matboden samt fähuset med foderrum. Den flyttades till platsen från Åsby by 1950. Gården togs emot som gåva från Holmens bruk.	

2	MATBODEN Matboden innehåller även en snickarbod.	
3	FÅHUSET MED FODERRUM Byggnaden består av bås för tre kor, grisbox och får/kalvbox samt ett foderrum.	
4	LOFTBODEN ANTIKEN Boden är ett lider med magasinsbyggnad. Den uppfördes på 1700-talet vid Norrgården i Rekinde by och har flyttats två gånger. Till platsen kom den 1958 som gåva från Holmens bruk.	

5	GODSMAGASINET Magasinet är Edsbro's fd godsjärnvägsstation. Inhyt i byggnaden finns ett postmuseum samt ett skolmuseum. Stationen mottogs i gåva från Norrtälje kommun 1982. På lokflaggan står 18/12 1898.	
6	KONTAINERN Denna byggnad döljer en kontainer bakom de röda fasaderna och sadeltaket. Kontainern används till maskinredskap för gårdens skötsel, såsom gräsklippare mm.	
7	UTEDASSET Dasset är en gåva från Anders Jansson i Lunds by.	

8	SKOGLADAN Ladan används för museiföremål som finns inom föreningen. I det sk störhuset sammanbyggt med ladan finns Edsbro sockens sista Volvo L 1964 brandbil med utrustning. Även dans och andra tillställningar hålls i ladan. Skogsladan är en gåva från Yngve Andersson i Valla 1982.	
9	KIOSKEN I kiosken säljs läsk och tilltugg.	
10	SPINNROCKSVARVARVERKSTADEN Verkstaden är en gåva från den sista rocksvavararen J.E. Westbergs dotterson Enar Karlsson 1944. Byggnaden flyttades från Långrudan i Bro, och har tidigare stått vid Knösen i samma by. Byggnaden är unik i sitt slag då den troligen är landets enda bevarade spinnrocksvavarverkstad.	

11	PRÄSTGÅRDSBODEN Boden förvärvades 1944 efter att Edsbro prästgård brunnit ned. Idag är här kaffestuga.	
12	RUSTHÅLLARBODEN Boden var den indelte soldatens. Här förvarades rotesdragonens utrustning. Boden är en gåva från makarna Hilma och August Landén i Valla.	
13	LOFTBODEN Boden flyttades troligen 1939. Den har ett utskjutande mindre svale. Byggnaden togs emot i gåva från Gustav Nilsson i Valla.	

2.2 BYGGNADSBESKRIVNING

2.2.1 Begrepp och definitioner

Byggnadsbeskrivningen är uppdelad under sju rubriker med syfte att ge kunskap om byggnadens olika delar med avseende på material, uppbyggnad och funktion för den följande skadeinventeringen.

<i>Plan</i>	beskriver byggnadens planlösning.
<i>Konstruktion</i>	omfattar byggnadens bärande delar såsom grund, stomme, bjälklag, takkonstruktion och murstock.
<i>Exteriör</i>	omfattar byggnadens utvändiga delar såsom tak, vindskivor, panel, fönster, dörrar, förstukvist med mera.
<i>Interiör</i>	omfattar byggnadens fast inredda delar såsom golv, tak, lister, fönster, dörrar, trappor, eldstäder, tapeter, väggmåleri med mera.
<i>Installationer</i>	omfattar byggnadens fasta installationer såsom el, värme, vatten och avlopp men även säkerhetsinstallationer som brand- och inbrottsskydd.
<i>Klimat</i>	beskriver ventilationen i byggnaden samt dess eventuella klimatreglerande utrustning utöver värmesystemet.
<i>Tillgänglighet</i>	berättar om eventuella hinder för rörelsehindrade och synskadade att komma in i byggnaden.

2.2.2 Byggnad 1 Björksättragården

	Beskrivning
Plan	Parstuga i ett plan med råvind
Konstruktion	Murad stengrund, liggtimmerkonstruktion, två murstockar, sadeltak
Exteriör	Rödfärgad locklistpanel, svarta knutlådor, kalkade skorstenspipor, enkupigt tegel, trähängreanna ovan entré, två-lufts-fönster med sex, respektive fyra rutor, vita bågar, svarta karmar, svart dubbeldörr, svart dörrkarm
Interiör	Tambur mot mitten, sal mot väster, kök mot öster, två öppna spisar, målade väggar, bröstningar, skivklädda väggar, brädgolv, bräddtak, bräddörrar, träinnertak, högben
Installationer	El för belysning, el-värmebläkt vid behov
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trall om två steg

2.2.3 Byggnad 2 Matboden

	Beskrivning
Plan	Enplansbyggnad med två utrymmen
Konstruktion	Kallmur, liggtimmerkonstruktion, åstak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, utskjutande knutskallar, delvis locklistpanel och knutlåda, tvåkupigt tegel, trätaknock, trävindskivor och vindskivebeslag, svarta bräddörrar
Interiör	Trägol, timmerväggar, trätak, ryggås, sidoåsar
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Hög tröskel

2.2.4 Byggnad 3 Fähuset med foderrum

	Beskrivning
Plan	Enplansbyggnad med två utrymmen samt delvis vind
Konstruktion	Murad stengrund samt grund av kallmur, liggtimmerkonstruktion, sadeltak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, även panel, svart bräddörr, röda luckor, svarta luckkarmar, en-luftsönster med två rutor, vita bågar och svarta karmar, tvåkupigt tegel, trätaknock, vindskivor samt vindskivebeslag
Interiör	Trägol, timmerväggar, träinnertak, spån, högben, dragjärn, följare,
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Högt steg över syll

2.2.5 Byggnad 4 Loftboden Antiken

	Beskrivning
Plan	Byggnad med två utrymmen samt vindsloft
Konstruktion	Hörnstenar, liggtimmerkonstruktion, svale, åstak, sadeltak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, utskjutande knutskallar, delvis locklist (söder), svartstrukna bräddörrar samt luckor, tvåkupigt tegel, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag
Interiör	Trägol, timmerväggar, delvis skivklädda väggar, träinnertak, ryggås och sidoåsar, högben, mellanvägg mellan vindar
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Stor sten vid entré t.v. Högt kliv vid entré t.h. (där är planerat att läggas en ramp)

2.2.6 Byggnad 5 Godsmagasinet

	Beskrivning
Plan	Byggnad i ett plan med tre rum, varav två mindre, råvind
Konstruktion	Hörnstenar, konstruktion ej synlig, men förmodad timmerkonstruktion, sadeltak
Exteriör	Rödfärgad locklistpanel, vita knutar, tvåkupigt tegel, tegeltaknock, vita trävindskivor och vindskivebeslag, plåthängrännor samt stuprör, under takfot mot råspont utvändigt ornamenterade bjälkar/högben (snickarglädje), svarta skjutdörrar med vita dörrkarmar, mindre en-luftsönster med sex rutor (dock ej spröjs), vita bågar och karmar, större två-luftsönster med vita bågar och karmar,
Interiör	Skivklädda väggar, oljade trägolv, bräddtak resp. skivklädda tak, bräddinnertak i takfallen och tillsynes svensk takstol
Installationer	El för belysning, el-element
Klimat	Ouppvärmt – underhållstemperatur
Tillgänglighet	Utmed västsidan en gångbro med fem trappsteg

2.2.7 Byggnad 6 Kontainern

	Beskrivning
Plan	Rektangulär
Konstruktion	Klädd byggkontainer med sadeltakshuv
Exteriör	Rödfärgad locklist, svartstrukna portar, tvåkupigt tegel, plåthängrännor samt stuprör, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag
Interiör	Ej klädd
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmd
Tillgänglighet	Låg trätrall/ramp

2.2.8 Byggnad 7 Utedasset

	Beskrivning
Plan	Kvadratisk
Konstruktion	Brädstomme på trästockar, tälttak
Exteriör	Rödfärgad brädpanel, nedtill med träsockelparti i avvikande panel, svart dörr, svart dörrkarm, tjärpapptak
Interiör	Brädgolv, bräddväggar, turkosmålat trädass, turkos insida dörr
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Låg entrén samt tröskel, ok

2.2.9 Byggnad 8 Skogsladan

	Beskrivning
Plan	Enplansbyggnad med lada samt förråd och garagedel
Konstruktion	Hörnstenar, brädstomme/kallada, sadeltak
Exteriör	Rödfärgad brädpanel, locklist kring garage, svarta portar till lada i norr och söder, röd locklist på portar till garage, sadeltak med tvåkupigt tegel på lada, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag, pulpettak i plåt på garage, hängränna i trä ovan entré
Interiör	Brädväggar, lackat golv i lada, träinnertak, högben, hanbjälkar samt bindbjälkar, i garage skivklädda väggar samt stengolv
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	God, låg ramp till lada

2.2.10 Byggnad 9 Kiosken

	Beskrivning
Plan	Enplansbod
Konstruktion	Står på låga pilotes, brädstomme, pulpettak
Exteriör	Rödfärgad liggande brädpanel, tre röda luckor, svarta knutar, plåttak, trävindskivor samt vindskivebeslag
Interiör	Brädinredning
Installationer	El för belysning samt kyl
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Ett steg

2.2.11 Byggnad 10 Spinnrocksvärvarverkstaden

	Beskrivning
Plan	Enplansbyggnad med råvind
Konstruktion	Murad stengrund, liggtimmerkonstruktion, murstock, mansardtak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, utskjutande knutskallar, brädpanel upptill mot öster samt väster (timmer når inte upp tillnock i gavlarna, murstock synes utvändigt, kalkad skorsten, enkupigt tegel, trätaknock, trävindskivor och vindskivebeslag, svart trädörr och svarta dörrkarmar, två-luftsöster med sex rutor vardera, vita bågar och svarta karmar
Interiör	Timmerväggar, brädgolv, öppen spis, innertak, kvadratiske åsar samt stödben
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Två låga stentrappsteg samt låg tröskel

2.2.12 Byggnad 11 Prästgårdsboden

	Beskrivning
Plan	Öppen planlösning
Konstruktion	Kallmur, liggtimmerstomme, sadeltak, åsar
Exteriör	Rödfärgad locklist, svarta knutlådor, svart trädörr, tvåkupigt tegel, trätaknock, trävindsbrevor samt vindskivebeslag, trähänggränna över entré
Interiör	Trägolv, timmervägg, innertak av s.k. färjtak/faltak, ryggås och sidoåsar
Installationer	El för belysning, kaffekokning och kylar, vatten
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trätrall om tre steg

2.2.13 Byggnad 12 Rusthållarboden

	Beskrivning
Plan	Öppen planlösning
Konstruktion	Höga hörnstenar, liggtimmerkonstruktion, sadeltak, åsar
Exteriör	Rödfärgad locklistpanel, svarta knutlådor, enkupigt tegel, trätaknock, trävindsbrevor samt vindskivebeslag, en-lufts-fönster med fyra rutor, vita bågar och svarta karmar, svart dörr samt svart dörrkarm
Interiör	Trägolv, timmervägg, bräddinnertak, ryggås och sidoåsar
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Låg trätrall samt högt steg över vägg

2.2.14 Byggnad 13 Loftboden

	Beskrivning
Plan	Öppen planlösning
Konstruktion	Kallmur, liggtimmerkonstruktion, minisvale, sadeltak, åstak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, delvis svarta knutar, delvis locklistpanel (över svale samt baksidan), förstubro, svart trädörr, enkupigt tegel, trätaknock, trävindsbrevor och vindskivebeslag
Interiör	Trägolv, timmervägg, träinnertak, ryggås och sidoåsar
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trätrappa om fyra steg

3.1 SKADEINVENTERING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG

3.1.1 Begrepp och definitioner

Skadeinventeringen är utförd genom okulär besiktning av Stockholms läns museum med hjälp av *Checklistan*. Inventeringen är översiktlig och baseras på byggnadernas tillstånd vid besiktningstillfället. Avsikten är att skadeinventeringen skall ge en god överblick av byggnadernas tillstånd vid inventeringstillfället samt fungera som referensmaterial vid föreningens framtida kontroller. Skador till följd av naturligt slitage kommer att uppstå med tiden och kan av den anledningen inte redovisas i inventeringen. Avsikten är dock att dessa skall upptäckas i föreningens fortsatta användning av detta program.

Åtgärdsförslagen är kortfattade och skall främst ses som direktiv, inte som kompletta underlag för åtgärd. Varje åtgärd måste föregås av en ordentlig undersökning och åtgärdsbeskrivning, annars är risken att dolda skador inte uppmärksammas. I åtgärdsbeskrivningen ska även material och metoder framgå så att dessa blir de bäst lämpade för den aktuella byggnaden. En del åtgärder bör ske i samarbete med en antikvarie. Mindre skador såsom spruckna glastrutor, enstaka saknade panelbrädor, löst sittande trappsteg och liknande kan dock åtgärdas enligt åtgärdsförslaget. För byggnadsdelar som bedöms ha en mer omfattande skadebild än vad som är möjligt att iaktta okulärt kan också ytterligare undersökningar föreslås.

Till skillnad från byggnadsbeskrivningens uppdelning av byggnaden i sju rubriker under kapitel 2.2.1, utgår skadeinventeringen från endast fyra. Under rubriken *Övrigt* ingår här *Installationer*, *Klimat* och *Tillgänglighet*. Byggnadsbeskrivningens *Plan* utelämnas då detta är en beskrivning av byggnadens planlösning och inte en byggnadsdel. Rubrikerna *Konstruktion*, *Exteriör* och *Interiör* motsvarar rubrikerna i byggnadsbeskrivningen. Skadeinventeringens rubriker motsvarar i stort check- och åtgärdslistornas rubriker.

<i>Byggnadsdel</i>	berättar vilken del av byggnaden som avses under respektive rubrik. Motsvarande begrepp finns både i check- och åtgärdslistan.
<i>Kondition</i>	beskriver vilket skick aktuell byggnadsdel befinner sig i. Här redovisas såväl normalt slitage som direkta skador.
<i>Åtgärd</i>	berättar vilket ingrepp som är aktuellt för att åtgärda eventuell skada, alternativt normalt underhåll. Motsvarande begrepp finns både i check- och åtgärdslistan.
<i>Prioritet</i>	berättar hur angelägen åtgärden är. Motsvarande begrepp finns i åtgärdslistan.

Prioritet 1 avser akut åtgärd.

Prioritet 2 avser åtgärd inom 1-3 år.

Prioritet 3 avser åtgärd inom 3-5 år.

Prioritet Å avser återkommande årlig kontroll eller åtgärd.

3.1.2 Byggnad 1 Björksättragården

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Fönster sydsidan t.v.	Flagnar och kitt släpper	Målas och kittas med linoljekitt	2
	Fönster öst övervåning	Flagnar och kitt släpper	Målas och kittas med linoljekitt	2
	Övriga fönster	Något sämre kondition	Ses över och åtgärdas senare	3
Interiör	Tak i kök mot syd	I nuläget torr fuktfläck	Hålls under uppsikt	Å
	Vinden	Ej undersökt, mörkt parti i läkt skymtar söder om murstock	Hålls under uppsikt	Å
Övrigt		Ok		

3.1.3 Byggnad 2 Matboden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Husgrund	Förmodat grävlingsgryt	Sätts igen	1
	Sydfasaden	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Exteriör	Vegetation	Växtlighet invid fasad, sydväst	Hålls borta från fasad, t.ex. med spaljé vid ädelväxter	Å
	Vegetation	Sly invid fasad, västsidan	Håll nere och borta från fasad	Å
Interiör	I bod mot väst	Angrepp av strimmig trägnagare i inventarier	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Norrväggen	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Östväggen	Urgröpt splint	Ses över, huggs rent och ilusas vid behov	2
Övrigt		Ok		

3.1.4 Byggnad 3 Fähuset med foderrum

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Syllstock vid nordvästra knuten	Springa	Ilusas	1-2
	Nordvästra hörnet samt västfasaden t.v. om dörr	Möjligt angrepp av husbock samt strimmig trägnagare	Kontakta skadedjurbekämpningsfirma	1
	Syllknut nordväst	Lavbeklädnad	Rengörs	Å
	Syllknut sydöst	Felaktig lutning	Hugg ren för att förhindra att vatten leds in i timmer	1-2
	Sydfasaden	Flertalet springor och håligheter mellan timmer	Ilusningar görs	1-2
	Sydvästra hörnet	Kc-bruk (Kalk-cement) i grund samt röta i syll	Bila bort lite bruk och hugg rent syllstock och ilusa	1-2
Exteriör	Se konstruktion			
Interiör	Norra väggen och östra väggen	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Luftspalt sydöstra hörnet	Gullfiber som tätning	Tas bort, huset är ouppvämt med självdrag och gullfiber drar till sig fukt, vid behov fyll med linnmattor	1
	Vinden, ohyra	Död råtta på golvet vid sydöstra hörnet	Städas	1-Å
Övrigt		Ok		

3.1.5 Byggnad 4 Loftboden Antiken

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Västfasaden	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Östfasaden	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Östfasaden, syllvarv t.h. om dörr samt flera ställen uppefter vägg	Vattnet hittar vägar in i timret	Ilusas så regn ej tränger in i fasad	1
	Knutskallar sydöst upptill samt knutlåda mitt på vägg och knutskallar nordöst	Sämre kondition	Ses över och skyddas vid behov med knutlådor som konserverande åtgärd	2
	Syllstock norr samt timmer uppefter vägg	Sämre kondition, rötskadade	Ilusningar görs	2
Exteriör	Vindskivor mot norr	Färgen flagnar	Skrapas och målas	2
	Vegetation	Sly mot öst samt norr	Hålls nere och borta från fasad	Å
Interiör	Inventarier	Angrepp av strimmig trägnagare i mangel	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Övrigt		Ok		

3.1.6 Byggnad 5 Godsmagasinet

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Knut nordöst	Avskavd från färg	Målas	2
Exteriör	Vindskivor, norr	Avskavda från färg, möjligen röta	Slipas och målas, sedermera byts	2
	Taket	Takpannor i oordning i nedersta varv västra takfallet, samt på ett par ställen i nedersta varv östra takfallet	Läggs tillrätta, byts i den mån det förekommer trasiga	1
	Vegetation	Grenverk över tak mot sydöst och sly mot sydsidan	Beskärs samt hålls nere och borta från fasad	Å
Interiör	Trasmattor	På ouppvärm�t obehandlat golv	Rullas ihop under vintertid för att undvika fukt underifrån	Å
	Vinden	Ej undersökt	Undersök läkt för vattenskador vid tillfälle, då några tegelplattor närmast takfot legat i oordning	1
Övrigt		Ok		

3.1.7 Byggnad 6 Kontainern

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Sydfasaden	Klotter	Slammas över	2
	Vegetation	Sly mot öst, väst, syd	Hålls nere och borta från fasad	Å
Interiör		Ok		
Övrigt		Ok		

3.1.8 Byggnad 7 Utedasset

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Taket	Mossbeklädnad	Rengörs	Å
	Fönster	Något sämre kondition	Kittas med linoljekitt	3
Interiör		Ok		
Övrigt		Ok		

3.1.9 Byggnad 8 Skogsladan

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Ramp på norrsidan	Röta i brädor	Byts	1
	Västfasaden	Rötskadad panel ovan garaget på ladans västfasad	Ses över, byts ut vid behov	1-2
	Sydfasaden	Lav- och mossangrepp	Rengörs	Å
	Sydfasaden	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Interiör		Ok		
Övrigt		Ok		

3.1.10 Byggnad 9 Kiosken

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Västfasaden	Lav- och mossbeklädnad nertill på vägg	Rengörs	Å
	Vegetation	Grenverk över taket	Beskärs	Å
Interiör		Ok		
Övrigt		Ok		

3.1.11 Byggnad 10 Spinnrocksvärvarverkstaden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Norrfasaden	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Västfasaden	Röta i splint på hela väggen	Hålls under uppsikt och åtgärdas genom hantverksexpertis	Å
	Grunden mot väster	Förmodat grävlingsgryt under hus	Sätts igen	1
Exteriör	Samtliga fönster, speciellt bågbottnar samt karmar	Färgen flagnar	Skrapas och målas med linoljefärg utvändigt	2
Interiör	Vinden, norra väggen	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Vinden, södra väggen	Innertaket mjukt, dock försett med ovanpåliggande läkt	Ses över	3
Övrigt		Ok		

3.1.12 Byggnad 11 Prästgårdsboden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Västsidan mot mitten	Grundsten ligger utanför väggliv	Hålls under uppsikt och åtgärdas genom flytt av sten om fasad tar stor skada	2-3
	Knutlåda mot sydväst	Röta i trä pga av grundsten utanför väggliv	Åtgärdas genom flytt av sten om fasad tar stor skada	2
Exteriör	Taket	Mossbeklädnad på tegelpannor både på västra och östra takfallen	Blir det omfattande mossangrepp finns det miljövänliga medel att tillgå för tvätt, rekommenderas för att undgå frostsprängning, ses därför över från år till år	Å
	Sydfasaden	Panel rötskadad nedtill	Byt ut samt skarva panel som blivit dålig	2
	Östfasaden	Panel rötskadad nedtill	Byt ut samt skarva panel som blivit dålig	2
Interiör		Ok		
Övrigt		Ok		

3.1.13 Byggnad 12 Rusthållarboden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Nordvästra knuten	Hög marknivå påverkar fasad	Grävs ut	Å
Exteriör	Vegetation	Grenverk över norra takfallet	Grenar beskärs	Å
Interiör	Norra väggen mot väster	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Övrigt		Ok		

3.1.14 Byggnad 13 Loftboden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Grunden östsidan	Grund ligger utanför väggliv	Fasadtimmer hålls under uppsikt för fuktskador	Å
	Östfasaden syllstock vid entré	Röta i splint	Ilusas	1-2
	Entrépelare t.h.	Hänger i luften	Byggs upp underifrån	1-2
Exteriör	Västsidan	Hög marknivå	Grävs ut	Å
	Västfasaden	Lav- och mossangrepp nedtill, samt klotter	Rengörs, slammas för bättre beständighet	Å
	Västra takfallet	Grenverk över takfall	Beskärs	Å
	Norrfasaden	Lav- och mossangrepp	Rengörs	Å
Interiör	Västväggen	Möjligt angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Övrigt		Ok		

3.2 GENOMFÖRANDE

3.2.1 Checklista

Checklistan skall användas för att få en god överblick över respektive byggnads skick och behov av åtgärder. Kontrollen bör genomföras en gång per år.

Checklistan är uppdelad i ett antal rubriker. Varje byggnad redovisas separat, och på samma sätt som i skadeinventeringen kontrolleras byggnadens delar utifrån *Konstruktion*, *Exteriör*, *Interiör* och *Övrigt*. *Byggnadsdel* berättar vilken del av byggnaden som skall kontrolleras. *Åtgärd* beskriver vilken typ av kontroll som skall göras. När kontrollen är utförd noteras detta med datum och signatur under *Kontroll utförd* och *Ansvarig kontrollant*.

Användningen av checklistan sker enklast genom att hela underhålls- och åtgärdsprogrammet tas med vid kontrollen. Efter att respektive byggnad kontrollerats noteras detta i checklistan och signeras. Om kontrollen medför upptäckten av en skada som kräver åtgärd, noteras detta i *Åtgärdslistan*. Likaså noteras slitage som bedöms kräva normalt underhåll i åtgärdslistan. Underhållsåtgärderna skall inte noteras som akuta utan istället vara underlag för planering av framtida insatser. Detta förklaras närmare under följande rubrik, 3.2.2 *Åtgärdslista*.

Checklistan och skadeinventeringen följer till största del samma upplägg. Rubrikerna *Byggnadsdel* och *Åtgärd* svarar mot varandra men inte *Kondition* och *Prioritet* som saknas i checklistan. Under dessa rubriker redovisas byggnadsdelens skick vid inventeringstillfället, vilket ligger till grund för åtgärder och prioritet och redovisas därför inte ytterligare i checklistan. Även indelningen av byggnaden i *Konstruktion*, *Exteriör*, *Interiör* och *Övrigt* följer skadeinventeringen. I checklistan finns en sammanfattning av de begrepp som används.

3.2.2 Åtgärdslista

Åtgärdslistan skall användas för att planera och genomföra åtgärder. De behov som upptäcks vid kontrollen enligt checklistan noteras på åtgärdslistan för att ge en bild av arbetets omfattning. På åtgärdslistan noteras såväl akuta behov som normala underhållsåtgärder. Under rubriken *Prioritet* anges om åtgärder skall vidtas akut, inom 1-3 år eller 3-5 år. Åtgärden kan även vara årligen återkommande och markeras då med ett *Å*.

Åtgärdslistan är, liksom checklistan, uppdelad i ett antal rubriker. Till skillnad från checklistan sammanfattas hela byggnaden under en lista för respektive byggnad. Den del som är aktuell för åtgärd noteras under *Byggnadsdel*. *Skada eller underhållsbehov* beskriver vad som skall åtgärdas. *Skadan noterad* berättar när noteringen gjordes. *Skadan noterad av* berättar vem som noterat skadan eller behovet. *Prioritet* beskriver inom vilken tid åtgärden skall utföras. *Myndighetskontakt* berättar om kontakt med berörd myndighet tagits för tillståndspliktiga åtgärder. *Föreslagen åtgärd* beskriver hur arbetet skall göras. *Åtgärd utförd av* berättar vem som gjort arbetet. *Slutbesiktning* berättar när arbetet avslutades. *Åtgärd besiktigad av länsmuseet* berättar om och när Stockholms läns museum besiktigat utfört arbete. I åtgärdslistan finns en sammanfattning av de begrepp som används.

Användningen av åtgärdslistan sker enklast genom att hela underhålls- och åtgärdsprogrammet tas med i arbetet. Skador och underhållsbehov som upptäcks vid kontroll enligt *Checklistan* noteras då direkt på åtgärdslistan. Handlar det om underhållsåtgärder skall dessa ej noteras som akuta. Endast skador bedöms kräva akuta åtgärder, vilka givetvis kan

innefatta långt gånget eftersatt underhåll. Underhållsåtgärder anges istället med den tid inom vilken åtgärden skall vidtas, det vill säga prioritet 2 eller 3. I listan anges vilken byggnadsdel som avses samt när noteringen gjordes, därefter skall åtgärder planeras och utföras innan de slutligen besiktigas och stryks från listan. Detta gäller såväl akuta behov som normala underhållsåtgärder. *Kom ihåg att det är viktigt att berörda myndigheter kontaktas vid åtgärder som kräver tillstånd!*

Beskrivningen av *Skada eller underhållsbehov* samt *Föreslagen åtgärd* skall hållas kort och summarisk, mer utförlig beskrivning görs i projekteringen och dokumentationen av arbetet.

Åtgärdslistans upplägg är avsett att skapa en tydlig historik över utförda och ännu ej utförda åtgärder vilket gör det möjligt att se vad som gjorts eller skall göras, när det gjordes och av vem. Använda listor skall således sitta kvar i pärmen för att fungera som referensmaterial. Kopior av ifyllda åtgärdslistor skall efter avslutade arbeten skickas till Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholm.

Kom ihåg att fotodokumentera byggnadsdelen såväl innan som under och efter utförda arbeten!

3.2.3 Check- och åtgärdslistornas tillämpning

Listorna är skapade för att fungera som ett verktyg i underhållet av hembygdsgårdens byggnader. Genom att rutinmässigt gå igenom checklistans poster erhålls en god överblick över behoven av åtgärder, vilket möjliggör planering av arbetet i god tid. Dessutom undanröjs potentiella problem som en konsekvens av eftersatta underhållsåtgärder genom rensning av hängrännor, nedklippning av gräs och sly med mera. Listorna är också avsedda att fungera som dokumentation av utförda arbeten, något som gör att uppföljningen blir enkel och oberoende av vem som för tillfället är ansvarig för hembygdsgårdens skötsel.

Ambitionsnivån på arbetet med underhålls- och åtgärdsprogrammet bör vara hög, men utan krav på professionell kunskap. Det viktiga är att upptäcka och notera skador och behov för att undvika framtida problem. Formuleringarna i åtgärdslistan skall hållas korta och direkta. Utförligare beskrivningar görs av fackmän i nästa steg då arbetsinsatserna skall projekteras.

3.3 UTFÖRANDE AV ÅTGÄRD

3.3.1 Rådgivning

Stockholms läns museum har som uppdrag att regionalt verka som rådgivande instans i frågor kring byggnadsvård. Rådgivningen är kostnadsfri vid ett första besök på museet men kan även göras per telefon beroende på omfattning. Detta är en möjlighet som väl bör utnyttjas i hembygdsföreningens arbete med underhållet av sina byggnader. I samband med utökade undersökningar av skador och behov enligt åtgärdslistan bör läns museet kontaktas för rådgivning. Museet kan även bidra med namn på företag med erfarenhet av kulturhistoriskt intressant bebyggelse då arbete skall utföras. Generellt bör läns museet ses som en tillgång och naturlig samarbetspartner i underhållsarbetet, med god inblick i allt från gårdens historik, lämpliga åtgärder och hantverkare till bidragsmöjligheter och lagstiftning.

Adress: Stockholms läns museum, Sickla Industriväg 5B, 131 54 Nacka
Telefon: 08-586 194 00
Hemsida: www.stockholmslansmuseum.se

3.3.2 Projektering

Detta underhålls- och åtgärdsprogram är till för att på ett tidigt stadium upptäcka behovet av nödvändiga insatser. Avsikten är att arbetet ska kunna planeras i god tid för att säkra finansiering och ett tillfredställande resultat. God framförhållning krävs också då vissa arbeten är bygglovpliktiga, vilket innebär att kommunen måste kontaktas. Det samma gäller om byggnaden är byggnadsminnesförklarad, då måste tillstånd sökas hos länsstyrelsen. Vid åtgärdernas utförande måste lämplig fackkunskap anlitas för en komplett åtgärdsbeskrivning. Detta måste ske då synbara mindre skador kan dölja större och allvarigare skador som inte kan upptäckas utan mer omfattande undersökningar.

Stockholms läns museum har ett stort kontaktnät med hantverkare runt om i länet. Hembygdsföreningen bör alltid begära in referensobjekt från hantverkare som kontaktas för kommande arbeten. Det kan vara lämpligt att låta fler än en firma bedöma och beräkna de kommande arbetena eftersom olika firmor kan bedöma åtgärderna på skilda sätt. Av den anledningen kan även slutsumman variera. Det är viktigt att se på de beräknade arbetenas omfattning, tid, material och metoder, och väga in detta i slutsumman.

God byggnadsvård präglas av långsiktigt tänkande, rätt metoder och material samt respekt för byggnadens värden och historien den berättar. Tänk på att vissa arbeten, exempelvis fönsterrenovering, omläggning av spåntak, murningsarbeten och målning, ofta är av stort intresse för allmänheten. Utnyttja dessa tillfällen för att arrangera workshops där deltagarna får lära sig hantverket samtidigt som de gör en insats för hembygdsföreningen. Likaså kan det vara en möjlighet att hålla öppet hus där såväl hembygdsgården som hantverket visas.

3.3.3 Finansiering

Generellt bör alla arbeten föregås av en väl underbyggd kostnadsberäkning. Större arbeten kräver kanske även att bidrag söks samt att flera entreprenörer tillfrågas. För att möjliggöra eventuell finansiering från någon stiftelse, kommunen, länsstyrelsen, staten eller EU måste kostnadsberäkningen och planeringen av arbetet göras med god framförhållning. Viktigt i dessa sammanhang är att samtliga kostnader tas med i beräkningen; etableringskostnader,

resor, eventuella traktamenten, städning, el, vatten, eventuella tilläggsarbeten med mera. Kom ihåg att som uppdragsgivare är hembygdsföreningen skyldig att kontrollera att det aktuella företaget innehar F-skattsedel. När beslut har fattats om vilket företag som skall utföra arbetet skall betalningsvillkoren tydligt framgå.

Stiftelser

Medel avsedda för kultur finns att söka från olika stiftelser. Stiftelsernas tillgångar och regelverk styr storleken på de medel som går att söka, vilket innebär skiftande möjligheter till utdelning. Stiftelsernas regelverk styr även vad som går att söka medel för, vilket medför att endast vissa kan bli aktuella för hembygdsföreningen. Information om vilka stiftelser som finns samt vilka regler som gäller fås hos länsstyrelsen, telefon 08-785 40 00, eller på internet www.stiftelser.lst.se. Även Sveriges hembygdsförbund har uppgifter om stiftelser med möjlighet för hembygdsföreningen att söka medel från. Datum för sista ansökningsdag skiftar beroende på stiftelse.

Kommunala bidrag

Det finns inget gemensamt regelverk för hur bidrag till kommunernas föreningar skall fördelas, detta ansvar ligger på respektive kommun och ser därför olika ut. Bidragen är dock begränsade och delas oftast med övriga föreningar inom exempelvis idrotten. Uppdelningen av bidragen ser olika ut inom respektive kommun, men generellt prioriteras de löpande utgifterna såsom hyror, uppvärmning, underhåll, försäkringar, arrende, sophämtning, snöröjning, vaktmästeri etc. Bidrag till kostnadskrävande investeringar finns men dessa är starkt knutna till den ekonomiska situationen. För att få svar på rådande förutsättningar bör aktuell kommun kontaktas. Datum för sista ansökningsdag skiftar beroende på typ av bidrag.

Statliga bidrag

Länsstyrelsen har bland annat som uppgift att fördela medel för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Dessa medel utgår från Riksantikvarieämbetet på central nivå och fördelas på landets länsstyrelser efter äskande baserat på länets totala behov. Således konkurrerar hembygdsföreningen med privata fastighetsägare och föreningar över hela länet. Arbetet sköts av länsstyrelsens kulturmiljöenhet, som även ger information om förutsättningar och ansökan. Ansökan för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kan lämnas in under hela året. Länsstyrelsen har även som uppgift att fördela landsbygdstöd till områden utanför landets tätorter. Detta stöd är uppdelat på flera olika områden, avsedda att stödja odlingslandskapet såväl som landsbygdens övriga miljöer, vilket kan vara till gagn för hembygdsföreningen. Information fås hos länsstyrelsen.

Via Boverket är det möjligt att söka statliga medel för ickestatliga kulturlokaler och allmänna samlingslokaler. Dessa bidrag riktar sig mot standardhöjande reparationer, om- och nybyggnad, handikappanpassning med mera. Staten avsätter varje år en summa för ändamålet och ansökan skall lämnas in senast i september eller december beroende på bidrag. Mer information kan fås hos Boverket, telefon 0455-35 30 00, eller på internet www.boverket.se.

EU-medel

Olika program inom EU medför ekonomiska bidragsmöjligheter för hembygdsföreningen. Ansökan och kraven för att medel skall erhållas är dessvärre ofta omfattande vilket gör denna möjlighet betydligt mer komplicerad än övriga. Satsningarna är fleråriga och ger möjlighet till stora projekt som löper över 1-3 år. Information kan fås hos kommunens EU-samordnare eller länsstyrelsen. Datum för sista ansökan skiftar beroende på program.